

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **64869** (13) **U**
(51) МПК
E21B 47/04 (2006.01)

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ

ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

видається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СПОСІБ ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ РІДКИХ ПРОМИСЛОВИХ ВІДХОДІВ У ПОГЛИНАЛЬНІЙ СВЕРДЛОВИНІ

1

2

(21) u201104009

(22) 04.04.2011

(24) 25.11.2011

(46) 25.11.2011, Бюл.№ 22, 2011 р.

(72) СУХОНОСЕНКО СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ,
КРИВУЛЯ СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ, КУТІНОВ СЕРГІЙ
ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(73) ДОЧІРНЯ КОМПАНІЯ "УКРГАЗВИДОБУВАН-
НЯ" НАЦІОНАЛЬНОЇ АКЦІОНЕРНОЇ КОМПАНІЇ
"НАФТОГАЗ УКРАЇНИ"

(57) Спосіб вимірювання рівня рідких промислових
відходів в поглинальній свердловині, який включає

вимірювання об'єму газу при змінненні тиску та ви-
значення рівня рідини за визначеною формулою,
який **відрізняється** тим, що об'єм атмосферного
повітря, що засмоктується у свердловину при зни-
женні в неї рівня рідких промислових відходів, ви-
мірюється на усті свердловини, після чого здійс-
нюється перерахування цього об'єму в довжину
насосно-компресорних труб, що відповідає глибині
рівня рідких промислових відходів у свердловині,
та визначення швидкості цього зниження і величи-
ни максимального зниження статичного рівня рід-
ких промислових відходів.

Корисна модель належить до екології та охо-
рону навколишнього середовища і може бути ви-
користана при закачуванні в надра супутньо-
пластових вод і промислових стічних вод в нафто-
газової та інших галузях промисловості, а також
при гідрогеологічних дослідженнях свердловин.

При закачуванні рідких промислових відходів в
поглинальну свердловину існує необхідність вимі-
рювання динамічного і статичного рівнів рідини, які
використовуються при визначенні швидкості коль-
матації порід привибійній зони пласта-колектора,
встановленні часу виникнення максимальної коль-
матації порід пласта-колектора та часу переключення
закачування в іншу (резервну) поглиналь-
ну свердловину. Кольматація порід пласта-
колектора виявляється в зменшенні приймальності
поглинальної свердловини, яке відображається
в поступовому уповільненні швидкості зниження
динамічного рівня супутньо-пластових вод і про-
мислових стічних вод та зменшення глибини їх
статичного рівня в поглинальній свердловині при
припиненні закачування. Значення динамічного і
статичного рівнів рідини в свердловині використо-
вуються при розрахунках коефіцієнта фільтрації
(коефіцієнта проникності) порід за відомими фор-
мулами.

Відомий спосіб дистанційного контролю рівня
рідини в свердловині з насосною установкою (па-
тент Російської Федерації №2295034, МПК E21B
47/04, публ. 10.03.2007), який включає викорис-
тання акустичного зондуючого сигналу, запису
ехограм до отримання послідовності відбитих сиг-

налів з однаковими інтервалами часу між ними і
однаковими початковими фазами та порівняння
ехограм для встановлення рівня рідини.

Недоліками відомого способу є використання
складної технічної апаратури та кривизна труб
експлуатаційних свердловин, що значно усклад-
нює контроль.

Відомий спосіб індикації рівня рідини у сверд-
ловині (патент Російської Федерації №2175387,
МПК⁷ E21B 47/04, G01F 23/30, публ. 27.10.2001),
який передбачає використання приладу, складо-
вими частинами якого є геркон, поплавки з магні-
том, джерело електроживлення, ковзні контакти
тощо, за допомогою якого здійснюють вимірюван-
ня рівнів пластових та техногенних рідин у сверд-
ловинах.

Недоліком такого способу є складність кон-
струкції приладу з використанням електроживлен-
ня, який розміщують в насосно-компресорних тру-
бах, що мають малі значення внутрішнього
перерізу.

Відомий спосіб вимірювання рівня свердло-
винної рідини і розділення двох середовищ різної
щільності (патент Російської Федерації №2357079,
МПК⁹ E21B 47/04, G01F 23/30, публ. 10.03.2007),
який заснований на визначенні змінення натягу
троса при досягненні поверхні свердловинної рі-
дини і поверхні розділення двох середовищ різної
щільності.

Недоліком відомого способу є складність реа-
лізації за допомогою приладу з використанням

(13) **U**
(11) **64869**
(19) **UA**

двох ваг, які кріпляться утримуючими замками у приладі.

Взагалі, використання усіх вказаних способів потребує тимчасового зняття з устя поглинальної свердловини устєвого обладнання і наступного монтажу після вимірів, використання складних пристроїв, внаслідок чого збільшується трудомісткість процесу вимірювання.

Найбільш близьким за технологічною суттю і результатом, що досягається, є спосіб визначення рівня рідини в затрубному просторі глибинно-насосної свердловини (А.с. СРСР №1346774, МПК⁴ E21B 47/04, публ. 23.10.1987, бюл. №39), за яким випускається частка об'єму газу з затрубного простору, реєструється його об'єм та вимірюється зміна тиску в затрубному просторі, після припинення випуску частки об'єму газу реєструється збільшення тиску в затрубному просторі, а положення рідини в свердловині розраховують за формулою

$$H = \frac{\Delta V_1 \cdot B \cdot P_0 \cdot Q_1}{F(\Delta P_1 \cdot P_1 + \Delta P_2 \cdot P_0)}, \text{ де}$$

H - глибина рівня рідини в затрубному просторі, м;

Q_1 - об'єм газу, що був випущений;

B - перекладний коефіцієнт; $B = \frac{Z(T \cdot P_{cm})}{T_{cm} \cdot P_0}$;

P_0 і P_1 - тиски в затрубному просторі до і після випуску газу, МПа;

$\Delta P_1 = P_0 - P_1$ - зниження тиску в затрубному просторі за час випуску газу, МПа;

ΔP_2 - збільшення надлишкового тиску в затрубному просторі за час, який дорівнює тривалості випуску газу, МПа;

F - площа перерізу затрубного простору, м²;

Z - коефіцієнт стиснення газу при температурі

T тиску P_0 в затрубному просторі;

T - середня температура газу в затрубному просторі, К;

T_{cm} і P_{cm} - стандартні температура і тиск, К і МПа.

У разі, коли межі зміни надлишкових тисків в процесі випуску газу незначні, то положення рівня з достатньою для промислових розрахунків точністю визначається по рівнянню

$$H = \frac{\Delta V_1}{F} \cdot \left(\frac{P_{cm}}{\Delta P_1 + \Delta P_2} \right).$$

Суттєвим недоліком цього способу є проведення вимірювань в затрубному просторі невеликих об'ємів рідини та визначення рівня рідини з урахуванням великої кількості параметрів, зокрема температури, тиску тощо.

Задачею корисної моделі є спрощення процесу вимірювання рівня рідких промислових відходів у поглинальній свердловині одразу після встановлення на усті свердловини тиску в 0,1 МПа з використанням газового лічильника, який розміщується на окремому відводі оголовка поглинальної свердловини, шляхом послідовного фіксування об'ємів атмосферного повітря, яке засмоктується у сверд-

ловину при зниженні рівня рідини, при визначених інтервалах часу в автоматичному або ручному режимі.

Поставлена задача вирішується шляхом перерахування об'єму повітря, яке засмоктується у свердловину при зниженні рівня рідких промислових відходів, в довжину насосно-компресорних труб (НКТ), визначення швидкості цього зниження і величини максимального зниження статичного рівня рідких промислових відходів.

Технічним результатом від використання запропонованого способу є підвищення техніко-економічних показників та якості контролю закачування рідких промислових відходів в свердловину, попередження аварійних ситуацій шляхом своєчасного оцінювання швидкості кольматації порід пласта-колектора, визначення часу можливої кольматації привибійної зони поглинальної свердловини, тобто терміну переключення закачування на резервну поглинальну свердловину і терміну проведення ремонтних робіт по поновленню прийнятності поглинальної свердловини.

Отримані дані використовуються, по-перше, для якісної оцінки ступеня кольматації привибійної зони порід пласта-колектора по уповільненню швидкості зниження рівня рідких промислових відходів та підвищенню глибини статичного рівня їх у свердловині і, по-друге, для кількісної оцінки ступеня кольматації привибійної зони порід пласта-колектора шляхом порівняння розрахованих по відомих формулах початкового і (або) поточного коефіцієнта фільтрації (коефіцієнта проникності) порід пласта-колектора.

На відміну від способу за прототипом, виключається вимірювання тиску в трубному просторі з врахуванням того, що в умовах постійності технологічних характеристик поглинальної свердловини (глибина, діаметр) тиск повітря на поверхні рівня рідких промислових відходів, що знижується, в НКТ свердловини дорівнює атмосферному тиску від початку зниження до його закінчення.

Відносна постійність фізичних властивостей (щільність, в'язкість і температура) як рідких промислових відходів, так і атмосферного повітря при достатньо швидкому (десятки хвилин) зниженні рівня рідини дозволяють заміряти об'єм атмосферного повітря, що засмоктується у свердловину, і дорівнює об'єму зниження рідких промислових відходів у НКТ без врахування коефіцієнта розширення. НКТ в свердловині під час закачування приймають температуру рідких промислових відходів, що закачуються, яка практично дорівнює при розташуванні ємностей з рідкими промисловими відходами на поверхні землі температурі атмосферного повітря, яке засмоктується в свердловину внаслідок зниження рівня рідких промислових відходів після припинення закачування їх. В такому випадку немає необхідності врахування температурних поправок для атмосферного повітря, а розрахункова формула приймає вигляд:

$$H = \frac{\Delta V_1}{F}.$$

Порівняння декількох послідовних вимірів зниження рівня дозволяє якісно оцінити відносну швидкість кольматації порового простору в прифі-

льтровій зоні поглинальної свердловини по зменшенню швидкості зниження рівня рідких промислових відходів та підвищенню глибини кінцевого статичного рівня.

Абсолютна (кількісна) величина зменшення коефіцієнта фільтрації (коефіцієнта проникності) порід у прифільтровій зоні поглинальної свердловини розраховується по формулі наливу води в одиночну свердловину.

Для пояснення суті запропонованого способу на кресленні зображено поглинальну свердловину, в яку закачані рідкі промислові відходи, з наступними позначеннями: 1 - положення рівня рідких промислових відходів на початок дослідження, 2 - положення рівня рідких промислових відходів в розрахунковий момент часу t , 3 - статичний рівень рідких промислових відходів, 4 - фільтр свердловини.

H - глибина динамічного рівня рідини в НКТ, м

H_0 - глибина статичного рівня рідини в НКТ, м

C - перевищення статичного рівня над фільтром, м

l - довжина фільтра, м.

Як приклад наводиться спосіб визначення зниження рівнів при поверненні супутньо-пластових стічних вод у надра Дружелюбівського газоконденсатного родовища у Дніпровсько-Донецькій западині з використанням запропонованого способу.

Поглиналину свердловину переобладнано з експлуатаційної свердловини на газ після обводнення, в ній були проведені ремонтно-ізоляційні роботи з перфоруванням інтервалу 1964-1972 м в горизонті М-6 московського ярусу середнього кар-

бону. Проникність у середньому складає 378 мД (0,4 мкм²), що відповідає коефіцієнту фільтрації 0,32 м/добу.

Статичний рівень пластових вод встановлюється на глибині (H_0) 324 м.

Внутрішній діаметр насосно-компресорних труб (НКТ) 76 мм складає 75,9 мм (0,0759 м), а площа перерізу дорівнює $4,5 \cdot 10^{-3}$ м². При такому діаметрі об'єм в один літр знаходиться в частині труби довжиною 22 см; п'ять літрів об'єму відповідають 1,1 м довжини НКТ.

Об'єм НКТ до глибини 324 м дорівнює 1472,7 літрам (1,473 м³).

Швидкість зниження рівня супутньо-пластових і/або стічних вод у поглинальній свердловині:

$$t = 2,3 \frac{\omega}{k} \lg \frac{H_0 - H}{H_0}, \text{ де}$$

ω - площа перерізу НКТ, м²

k - коефіцієнт фільтрації

H - глибина динамічного рівня рідини в НКТ, м

H_0 - глибина статичного рівня рідини в НКТ, м

l - довжина фільтра, м.

Одразу після встановлення на усті свердловини тиску в 0,1 МПа за визначеними інтервалами часу фіксували об'єми засмоктування в свердловину атмосферного повітря через газовий лічильник у процесі зниження рівня рідких промислових відходів, в ручному режимі. Отриманні дані використовували для розрахунку швидкості зниження рівня промислових відходів в поглинальній свердловині, а результати занесли у таблицю.

Таблиця

$V, \text{ м}^3$	0,336	0,564	0,736	0,982	1,104	1,177	1,246	1,325	1,382	1,427	1,45	1,458
$H, \text{ м}$	74	124	162	216	243	259	274	291,6	304	314	319	320,8
$H_0 - H, \text{ м}$	250	200	162	108	81	65	50	32,4	20	10	5	3,2
$(H_0 - H)/H_0$	1,30	1,62	2,00	3,00	4,00	4,98	6,48	10,0	16,2	32,4	64,8	100
$\lg[(H_0 - H)/H_0]$	0,11	0,21	0,30	0,48	0,60	0,70	0,81	1,00	1,21	1,51	1,81	2,00
$t, \text{ сек}$	18,7	34,8	49,4	78	98	114	133	164	199	248	297	328

Отримані дані свідчать про те, що зниження рівня рідких промислових відходів від устя до статичного рівня при вказаних параметрах поглинальної свердловини на Дружелюбівському родовищі стається у середньому за 6 хвилин. При проведенні контрольних досліджень зниження рівня вимірювання об'єму повітря, що засмоктується у свердловину через газовий лічильник, необхідно виконувати через 5 сек., 20 сек., 50 сек. і далі через одну хвилину. В подальшому, внаслідок кольматації порід, може наступати уповільнення зниження рівня рідких промислових відходів, тому інтервал між вимірами збільшується.

Окремі поглинальні свердловини відрізняються загальними параметрами, тому в кожному випадку зниження рівня є унікальним.

Запропонований спосіб використовується при кожній зупинці закачування рідких промислових відходів, а також обов'язково наприкінці безперервного закачування супутньо-пластових вод і/або промислових стічних вод протягом п'яти років, після яких у відповідності до СОУ 90.0-30019775-041:2005 "Захоронення стічних вод у надра з використанням нафтогазових свердловин" необхідне виконання геофізичних досліджень стану свердловини.

Крім того, дослідження змінення глибини рівня рідких промислових відходів необхідно виконувати при освоєнні нових поглинальних свердловин (або нових інтервалів поглинання), а також після робіт по відновленню прийнятності пласта.

